

Відгук

**офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора
Панової Оксани Олександрівни на дисертацію Макарчука Віталія
Володимировича «Правоохоронні органи як суб'єкти формування та
реалізації державної політики у сфері національної безпеки і оборони:
адміністративно-правовий аспект», подану на здобуття наукового
ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 –
адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право**

Щодо ступеня актуальності обраної теми дисертації варто відзначити наступне. Актуальність теми дисертаційної роботи зумовлена рівнем важливості наукового осмислення теоретичних та гостротою прикладних проблем формування та реалізації державної політики у сфері національної безпеки і оборони правоохоронними органами. Тут варто зосередитись на декількох аспектах. По-перше, різні аспекти функціонування сфери національної безпеки досліджували достатня кількість фахівців, наприклад, О. Вонсович національну безпеку України аналізував в контексті сучасних геополітичних змін; І. Каріх вивчає інституційно-правові засади політики національної безпеки в гуманітарній сфері; В. Ліпкан розкриває адміністративно-правові основи забезпечення національної безпеки України. Однак попри значний доктринальний доробок слід узагальнити, що як вищезазначені вчені, так і низка інших, які присвятили свої наукові пошуки розкриттю базових та спеціалізованих питань щодо функціональності правоохоронного сектору України (зокрема і у сфері забезпечення національної безпеки і оборони), комплексно питання теоретико-правових і практико-реалізаційних засад, особливостей та проблем їхнього функціонування як суб'єктів формування та реалізації державної політики у цій сфері немає свого наукового висвітлення. По-друге, процес успішного становлення України як суверенної держави вирішальною мірою залежить від забезпечення її національної безпеки. З урахуванням зростаючих загроз і

нестабільності в світі постають нові виклики міжнародній безпеці у сировинній, енергетичній, фінансовій, інформаційній, екологічній, продовольчій та інших сферах. Загрози через поширення зброї масового ураження, міжнародний тероризм, транснаціональна організована злочинність, піратство, нелегальна міграція, міждержавні та громадянські конфлікти стають все більш інтенсивними, зачіпають все нові геополітичні регіони і держави. Водночас усе більш актуальними стають внутрішні виклики національній безпеці України.

Таким чином, проблематика ефективності формування та реалізації державної політики у сфері національної безпеки і оборони правоохоронними органами, а саме в адміністративно-правовому аспекті є актуальною в українському правовому просторі.

Щодо обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у докторській дисертації, їх новизни й значення варто зауважити наступне. Дисертація містить наукові положення, висновки та рекомендації, обґрунтування яких висвітлено в дисертації належно. Зміст дисертаційного дослідження відбиває логіку предмета наукового дослідження, він передбачає аналітику як теоретичної, так і практичної проблематики теми і кореспондуючих джерел. Дисертантом опрацьовано достатню кількість теоретичних та нормативних джерел, що свідчить про різнобічний аналіз реальної теоретичної та прикладної проблематики теми дисертаційного дослідження. Дисертант продемонстрував глибокі знання за темою дисертації, вміння аналізувати наукові підходи до вирішення фокусних питань щодо формування та реалізації державної політики у сфері національної безпеки і оборони правоохоронними органами, запропонував з належним обґрунтуванням висновки теоретичного характеру, пропозиції щодо вдосконалення чинних нормативно-правових актів, які регулюють ці питання. Наведене вище свідчить про належне обґрунтування наукових положень, висновків та рекомендацій, які були сформульовані у дисертації.

Дисертація містить чимало наукових положень, висновків та рекомендацій, які мають важливе загальнонаціональне значення, що полягає у можливості застосування таких положень, висновків та рекомендацій у науково-дослідній сфері, законотворчій діяльності та освітньому процесі. На користь вказаного свідчать, зокрема, й два акти впровадження результатів дисертації, які додані до дисертації.

Дисертація містить достатньо наукових положень, висновків та рекомендацій, які характеризуються високим ступенем наукової новизни. Мета дисертаційної роботи полягає в комплексному розкритті теоретико-правових і практико-реалізаційних засад, особливостей та проблем функціонування правоохоронних органів як суб'єктів формування та реалізації державної політики у сфері національної безпеки і оборони з визначенням перспектив для впровадження новітньої моделі їхньої діяльності, що відповідатиме суспільним очікуванням і тенденціям розвитку безпекового середовища України. Для досягнення поставленої перед дисертаційним дослідженням мети, було визначено ряд релевантних завдань, які мали бути вирішені у дисертації. Аналіз наукових положень, висновків та рекомендацій, наведених у дисертації, свідчить, що автором дисертації було послідовно та логічно вирішено кожне з завдань, поставлених перед дисертацією, досягнуто мету дисертаційного дослідження.

Варто підтримати пропоновані автором дисертації варіації способів оптимізації нинішнього процесу адміністративно-правового регулювання діяльності правоохоронних органів як суб'єктів формування та реалізації державної політики у сфері національної безпеки і оборони, які об'єктивують: 1) процес інституційного удосконалення механізму реалізації означеної діяльності шляхом утворення спеціалізованого державного суб'єкта, що представлятиме інститут правоохоронної діяльності в Україні як централізовану єдність різнорідних суб'єктів, що виконують правоохоронні функції у закріпленій за ними сфері відповідальності, однак разом репрезентують керівну ланку правоохоронної системи країни, яка покликана

забезпечити взаємодію та координацію діяльності правоохоронних органів в процесі забезпечення національної безпеки України; 2) процес удосконалення стратегічної діяльності суб'єктів виконання правоохоронної функції, що базується на необхідності впровадження інституту стратегічного планування у сфері забезпечення національної безпеки і оборони; 3) точкове вирішення ключових проблем ефективності механізму нормативного забезпечення діяльності правоохоронних органів під час виконання їхніх функціональних обов'язків у сфері національної безпеки і оборони. Це узагальнення належно висвітлює суть процесу оптимізації діяльності правоохоронних органів під час виконання їхніх функціональних обов'язків у сфері національної безпеки і оборони, дозволяє зрозуміти повноту та багатогранність цього поняття. У дисертації наведено достатньо аргументів, які обґрунтовують, що науковий підхід до розкриття сутності повноважень правоохоронних органів при реалізації державної політики у сфері національної безпеки і оборони, ґрунтується на необхідності розширення рамок їхнього розуміння (не обмеженого законодавчим дискурсом), адже їхня конкретизація в конкретних секторах національної безпеки і оборони не передбачена (положення Стратегії національної безпеки України, Стратегії інформаційної безпеки, Стратегії кібербезпеки, Стратегії воєнної безпеки та Стратегії економічної безпеки в частині повноважень зазначених органів є фактичним дубляжем їхніх функціональних зобов'язань, визначених іншими актами законодавства). Окрім того, в рамках дисертаційного дослідження автором дисертації проаналізовано значну кількість нормативно-правових актів, норми яких регулюють сферу формування та реалізації державної політики у сфері національної безпеки і оборони, виявлено колізії в правовому регулюванні відповідної сфери суспільних відносин та запропоновано релевантні шляхи їх подолання. Такий підхід заслуговує схвалення та підтримки.

Заслуговує підтримки й пропоноване автором дисертації розуміння поняття компетенції правоохоронних органів як суб'єктів формування та

реалізації державної політики у сфері національної безпеки і оборони як сферу реалізації повноважень правоохоронних органів та набір тих унікальних особливостей їхньої адміністративної діяльності, які дають змогу відмежувати її від суміжних різновидів та сфер застосування. У цьому визначенні належно відображено зміст досліджуваного поняття і, з усім тим, воно не є громіздким.

Підтримки заслуговує авторська класифікація правоохоронних органів як суб'єктів формування та реалізації державної політики у сфері національної безпеки і оборони. Зокрема дисертантом вдало визначено, що правоохоронні органи як суб'єкти формування та реалізації державної політики у сфері національної безпеки і оборони можуть бути розподілені на видові групи за декількома критеріями. Основним з таких названо критерій участі. Зокрема виокремлюються правоохоронні органи прямої участі у механізмі формування та реалізації державної політики у сфері національної безпеки і оборони (наприклад, Служба безпеки України) та опосередкованої (наприклад, Національна поліція України). У контексті реалізації державної політики у сфері національної безпеки і оборони правоохоронних органів за сферою об'єктивізації основних функціональних зобов'язань розподілено на таких, що мають повноваження щодо забезпечення: 1) громадської безпеки; 2) економічної безпеки; 3) воєнної безпеки; 4) інформаційної безпеки.

Також схвалення заслуговує пропоноване автором дисертації визначення стандартів та правил для діяльності правоохоронних органів у сфері забезпечення національної безпеки та оборони України, які існують та надалі оптимізуються з огляду на необхідність створення практично дієвого процедуралізованого механізму досягнення стратегічно та тактично визначених цілей, пріоритетів і завдань держави у макро- та мікрорівні системи забезпечення національної безпеки і оборони. Йдеться про: 1) загальні засади діяльності правоохоронних органів як інституційної складової системи забезпечення національної безпеки, які визначають обсяг їх компетенційних спроможностей, сферу відання та основні функціональні

зобов'язання; 2) конкретні правила реалізації окремої дії (сукупності дій), що об'єктивуються інструкціями у вияві детальних процедур їх вчинення (наприклад, процес розслідування злочинів, здійснення операційно-розшукової роботи, взаємодія з іншими суб'єктами тощо).

Заслуговує схвалення і пропоноване автором дисертації визначення нормотворчої діяльності правоохоронних органів при формуванні державної політики у сфері національної безпеки і оборони, під яким вбачається розуміти сукупність визначених законодавством послідовних дій відповідальних осіб вказаних органів, направлених на формування державної волі щодо стратегічних цілей, завдань та напрямків діяльності сектору безпеки та оборони, що спрямовані на розв'язання актуальних проблем щодо забезпечення охорони та захисту національних інтересів України, а також створення сталої нормативно-правової бази у зазначеній сфері.

У дисертації міститься значна кількість й інших наукових положень, висновків та рекомендацій, які характеризуються високим ступенем наукової новизни.

Щодо повноти викладу наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації, дотримання академічної доброчесності варто відзначити наступне. Дисертаційне дослідження є завершеною системною науковою працею, виконаною її автором самостійно. Дисертація відповідає вимогам, які ставляться до докторської дисертації: як стосовно змісту, так і стосовно оформлення.

Реферат дисертації належно відображає зміст дисертації, він інформативний та ґрунтовний, відповідає тим вимогам, які пред'являються до такого роду наукових праць.

Ґрунтуючись на матеріалах дисертаційного дослідження, її автором опубліковано наукові праці у загальній кількості 46 найменувань, серед яких представлені: статті в періодичних наукових фахових виданнях України – 19; наукові статті у наукових періодичних виданнях іноземних держав – 5 (в

зарубіжних наукових журналах, що індексуються міжнародними наукометричними базами Scopus та / або Web of science), тези доповідей на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях – 21.

Аналіз кількості та якості наукових праць, які були опубліковані, ґрунтуючись на матеріалах дисертаційного дослідження, дає підстави стверджувати про їх відповідність Наказу МОН України від 23 вересня 2019 року № 1220 «Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук».

Таким чином, наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації, повною мірою викладені у наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації.

Проаналізувавши текст дисертаційного дослідження є всі підстави узагальнити наступне: дисертація виконана з дотриманням законодавства про захист авторських прав; в дисертації наявні релевантні посилання на використані інформаційні джерела, дані, відомості; у дисертації використані результати наукової діяльності, факти, джерела інформації, які є достовірними; в дисертації не виявлено академічного плагіату, фальсифікування, фабрикивання. Дисертація виконана з дотримання вимог академічної доброчесності.

Щодо зауважень й дискусійних питань стосовно положень докторської дисертації варто звернути увагу на наступне. Відгук на дисертацію позитивний. Між тим, потребують уваги й певні аспекти, щодо яких автору дисертації було б доцільно надати пояснення при захисті дисертації.

1. Попри те, що пропонована автором дисертації система правоохоронних органів як суб'єктів формування та реалізації державної політики у сфері національної безпеки і оборони (підрозділ 1.1) заслуговує схвалення та підтримки, уявляється доцільним, щоб було розкрито ще й те, чому окремі автори до означеної системи відносять представників

приватного сектору (наприклад, адвокатів) з уточненням авторської позиції щодо цього.

2. Визначаючи принципи, завдання та функції діяльності правоохоронних органів як суб'єктів формування та реалізації державної політики у сфері національної безпеки і оборони (підрозділ 1.3) варто було б сконструювати більш конкретизовану систему таких, адже попри влучне узагальнення щодо загальних, розуміння конкретних принципів, завдань та функцій діяльності правоохоронних органів як суб'єктів формування та реалізації державної політики у сфері національної безпеки і оборони залишилось поза увагою автора.

3. Зазначаючи, що гарантії діяльності правоохоронних органів як суб'єктів формування та реалізації державної політики у сфері національної безпеки і оборони необхідно розглядати у двох аспектах (перший аспект стосується створення державою умов для належної і ефективної діяльності правоохоронних органів щодо виконання ними правоохоронної функції у цій сфері (організаційні гарантії), а другий полягає у створенні умов при яких правоохоронні органи суворо дотримуються законів і підзаконних актів та не порушують права і свободи людини і громадянина (функціональні гарантії)) чи не здається автору, що він ототожнив їх з процесом забезпечення їхньої діяльності? (підрозділ 3.3)

4. Більше обґрунтування варто було б навести в дисертації щодо пропозиції запровадження механізмів стимулювання та підтримки безпекових ініціатив (у тому числі – кібернетичних) (підрозділи 5.1 та 5.2), адже попри беззаперечність доцільності, конкретика майже відсутня.

5. Загалом попри значний аналіз теоретичної бази в досліджуваній сфері, вбачається за доцільне якби в дисертації було наведено більше іноземних позицій дослідників щодо окремих теоретичних питань (наприклад, визначення правоохоронної діяльності та критерії виокремлення органів з такими функціями, їх адміністративно-правовий статус та соціальне

значення, основні завдання та повноваження у сфері національної безпеки та оборони тощо) в порівняльному аспекті.

Висловлені вище зауваження та рекомендації самі по собі є дискусійними та відображають авторське бачення офіційного опонента певних положень дисертації. Вони не знижують вагоме наукове значення дисертації та позитивне враження від неї.

Висновок. Дисертація Макарчука Віталія Володимировича «Правоохоронні органи як суб'єкти формування та реалізації державної політики у сфері національної безпеки і оборони: адміністративно-правовий аспект», подана на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» є ґрунтовною завершеною оригінальною науковою працею, відповідає вимогам Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 року № 1197, містить достатньо наукової новизни, а наукові положення дисертації, її висновки та рекомендації є обґрунтованими. Дисертант – Макарчук Віталій Володимирович заслуговує позитивного відгуку про свою дисертацію та присудження йому наукового ступеня доктора юридичних наук.

Офіційний опонент –

доктор юридичних наук, професор,

професор кафедри кримінального

права і процесу Юридичного факультету

Національного авіаційного університету

Оксана Панова

